

Combray, de lluny

Josep Maria Pinto
ACONTRAVENT

Per molt que Proust escrivís *A la recerca del temps perdut* sobretot en la segona dècada del segle XX, és a dir, quan la torre Eiffel ja havia deixat fins i tot de ser adolescent, el París que descriu és un París que no es simbolitza encara en aquest monument. La torre Eiffel és, en efecte, el lema, la icona, el destil·lat essencial, la foto de carnet, la fórmula abreujada del París del segle XX, no pas del París que descriu Proust (tampoc del París del segle XXI, que al pas que anem sens dubte serà Eurodisney). Per això no és estrany que hi hagi un únic esment explícit a la torre Eiffel en els més de tres milers de pàgines de la seva obra, i que aquest esment es produeixi en el darrer volum, *El temps retrobat*, l'únic en què l'escriptor, el narrador i el protagonista acosten les seves respectives contemporaneïtats, si més no fins a un cert punt.

En aquell París la bellesa del qual jo havia vist, el 1914, amenaçada i quasi sense defensa, per l'enemic que s'apropava, hi havia certament, ara com aleshores, la mateixa esplendor antiga d'una lluna cruelment, misteriosament serena, que vessava en els monuments encara intactes la inútil bellesa de la seva llum; però com al 1914, i més que al 1914, també hi havia una altra cosa, llums diferents, resplendors intermitents que, ja fossin dels aeroplans, ja fossin dels reflectors de la torre Eiffel, sabíem dirigits per una voluntat intel·ligent, per una vigilància amiga que produïa aquella mateixa classe d'emoció, que inspirava aquella mateixa espècie de gratitud i de calma que jo

havia experimentat a la cambra de Saint-Loup, en la cel·la d'aquell claustre militar on tants de cors fervents i disciplinats exercitaven abans que es consumís un dia, sense la menor vacil·lació, en plena joventut, el seu sacrifici.

Avui, París, com quasi totes les ciutats "històriques" d'Europa, ha museïtzat les seves referències, els seus noms. Segurament, per això és un error anar a buscar una imatge mental que es correspongui amb el món i l'imaginari d'un escriptor i la seva obra, ja que aquells mons han desaparegut. Però en canvi és possible que l'esperit de la ciutat que va propiciar aquella obra continuï viu en uns carrers que ja no són els mateixos però que en molts aspectes en són l'equivalent actual.

Visitar "els llocs" d'un escriptor no és una cosa que em cridi gaire l'atenció, no se m'hauria acudit mai fer un "itinerari Proust", malgrat haver traduït *Combray* i que Proust sigui, justament, una de les meves principals referències, un dels meus fars literaris; per altra banda, si mai es vol fer un recorregut d'aquesta mena, és ben fàcil en aquestes ciutats que, com dic, estan organitzades com museus *en plein air*. Així que ni se m'havia passat pel cap, però tot i això resulta que en els *vagabondages* per París tot d'una pot aparèixer un nom, una referència que m'hi remeti. Així, als Champs Elysées, tocant a la Concòrdia, hi trobo un caminal que duu el seu nom (*Allée Marcel Proust*). I no gaire lluny, arribant a la plaça Vendôme, hi ha una farmàcia Swann, l'ensenya o el nom de la qual es pot veure

en preciós mosaic a terra. Si no hagués llegit *A la recerca del temps perdut*, "Swann" seria com a màxim la paraula que fan servir els anglesos per anomenar un cigne. Però l'he llegida, sóc a París i acabo de passar per l'Allée Marcel Proust. El *rapprochement* és inevitable.

Però aleshores, si afirmo i repeteixo que no m'he lliurat a cap mena de pelegrinatge, per què m'he deixat caure pel Père Lachaise, si no és sobretot per veure la tomba on descansen els ossos de Proust? Suposo que el fet de visitar allò que queda de l'embolcall orgànic d'algú que ha marcat les meves lectures em fa albirar l'esperança d'establir ni que sigui per uns segons una comunió amb el meu coneixement, de sentir una mena d'epifania. Una revelació que em faci entendre la relació que hi pot haver entre les restes de Proust ocultes sota el pes i la fredor d'una làpida i el dia a dia de fa nou dècades del mateix Proust i l'obra que va ordinar. Aquest hiatus que sembla infranquejable entre dos termes a priori tan diferents en la seva condició (molècules de matèria morta versus la mera possibilitat de la creació artística) se m'apareix, segons com m'ho miri, com el símbol de tot allò que em caldria saber per entendre-ho tot plegat, com una pedra filosofal, com la xifra o el codi del misteri de la vida, com l'explicació raonada i ja definitiva del Miracle. Quan Stefan Zweig col·leccionava manuscrits d'obres literàries i musicals (taques de tinta sobre paper) és possible que també busqués aquest vincle.